

Õiguskantsler

Adressaat
Aadress

Teie 7.05.2012 nr

Õiguskantsler 18.05.2012 nr 7-4/120692/1202353

**Seisukoht õigusrikkumise mittetuvastamise kohta
Nime muutmise soovi põhjendamise nõue**

Austatud

Pöördusite minu poole 08.05.2012 saabunud avaldusega, milles kirjeldate, et esitasite 08.03.2012 nime muutmise taotluse. Avaldate, et soovite oma nime muuta põhjusel, et olete vastu võtnud islami usu. Oma pöördumises väljendate rahulolematust Siseministeeriumi tegevusega, mis seisneb Teie väidete kohaselt selles, et ministeerium palus Teil 04.05.2012 kirjaga nr 10-1/1282-2 tõendeid selle kohta, et olete sellise usu vastu võtnud. Leiate, et selline nime muutmise soovi põhjendamise nõue on Teie suhtes diskrimineeriv.

Alustuseks selgitan Teile, et diskrimineerimine on olukord, kus inimest koheldakse sarnases olukorras kellegi teisega võrreldes erinevalt tema rahvuse, rassi, nahavärvuse, soo, keele, päritolu, usutunnistuse, poliitilise või muude veendumuste, samuti varalise ja sotsiaalse seisundi või muude asjaolude tõttu. Eesti Vabariigi põhiseaduse (PS) § 12 lg 1 ls 2 järgi on diskrimineerimine keelatud. Kuna Teie kirjeldatud asjaoludest ei selgu isik või isikute grupp, kes on Teiega samalaadses olukorras ja kellega võrreldes Teid Siseministeerium erinevalt ja halvemini kohtleb Teie usu tõttu, siis jääb mulle Teie sellekohane viide õiguste rikkumisele arusaamatuks.

Küll aga olete oma pöördumises selgelt väljendanud rahulolematust asjaoluga, et peate oma nime muutmise soovi täiendavalt põhjendama ja oma usulisi veendumusi tõendama.

Seoses isiku õigusega muuta oma nime märgin järgmist. PS § 19 sätestab igaühe õiguse vabale eneseteostusele ning PS § 26 perekonna- ja eraelu puutumatusele, mille kaitse all käsitletakse ka inimese õigust vabalt valida ja muuta oma nime.¹ Õigus vabale eneseteostusele ja õigus perekonnaelu- ja eraelu puutumatusele ei ole aga absoluutsed ning põhiseadus võimaldab neid piirata seadusega, kui piirangu eesmärgiks on mh teiste isikute õiguste ja vabaduste kaitse. Seejuures tuleb järgida PS §-s 11 sätestatud proportsionaalsuse printsiipi, mille kohaselt peavad piirangud olema vajalikud ega tohi moonutada piiratavate õiguste ja vabaduste olemust. Eestis

¹ Vt E-J. Truuväli jt. Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn 2008, lk 281.

reguleerib isiku nime andmise ja kohaldamise põhimõtteid ning korda 15.12.2004 vastu võetud nimeseadus (NS). Nimeseaduse eelnõu 369 SE seletuskirjas märgiti (tsiteerin):

„Põhiseaduse preambula viitab eesti rahvuse ja kultuuri säilimise olulisusele, § 6 deklareerib, et Eesti riigikeeleks on eesti keel. Eesti keelt ja kultuuri tähtsustavaid norme võib leida ka mitmetest järgnevatest põhiseaduse sätetest. Nimede panemise ja kasutamise reguleerimisel sageli kollideeruvad nimetatud kaks aspekti – ühest küljest isiku eneseteostusõigus ja õigus perekonnaelu- ning eraelu puutumatusse, teisalt avalik huvi eesti rahvuse ja keele säilitamiseks ning edasikandumiseks tulevastele põlvetele. Riigikohus on lugenud seadusandja eesmärki – tagada eesti rahvuse ja kultuuri säilimine ja selle kaudu teiste inimeste õigus rahvuslikule identiteedile, piirangute kehtestamisel nimede regulatsioonile [...] põhiõiguste riivet õigustavaks eesmärgiks (2. mai 2001. a lahendi nr 3-4-1-6-01 p 18).

Õige tasakaalu leidmine vastanduvate huvide vahel ei ole alati kerge. Siiski on eelnõu väljatöötamisel püütud regulatsiooni kavandamisel järgida proportsionaalsuse põhimõtet ning mitte sekkuda ülemäära isikute erasfääri ja eneseteostusõigusesse, säilitades samal ajal aga ka eesti nimetraditsiooni ja tagades rahvusliku nimepärandi kaitse.

[---]

Lisaks on mitmete piirangute kehtestamise eesmärgiks kaitsta ka inimest ennast kas tema enda või tema lähedaste (nt vanemate) liialt kiirete ja põhjalikult läbi mõtlemata nimede panekut ja muutmist puudutavate otsustuste eest, mis võiksid tulevikus tuua isiku jaoks kaasa negatiivseid järeldusi.“²

Eeltoodust selgub, et nime valiku õigust on võimalik piirata, kuid äärmiselt ettevaatlikult ning mitte rohkem kui see on hädavajalik muu eesmärgi (nt eesti rahvuse ja kultuuri säilimine ja selle kaudu teiste inimeste õigus rahvuslikule identiteedile, inimese identifitseerimine nime kaudu, isiku kaitse põhjalikult läbi mõtlemata nimede muutmise otsuste eest jne) saavutamiseks.

NS § 16 lg 1 järgi esitab isik uue eesnime, perekonnanime või isikunime andmiseks perekonnaseisuasutusele vormikohase avalduse. Nimetatud avalduses peab lisaks teistele andmetele sisalduma uue eesnime, perekonnanime või isikunime taotlemise põhjus (NS § 16 lg 2 p 3). Põhjused, mille alusel võib isik uut eesnime ja perekonnanime taotleda, on sätestatud NS §-des 17¹ ja 19.

Isikule antakse uus perekonnanimi NS § 17¹ lõikes 1 loetletud põhjustel. Sel juhul ei pea isik uue perekonnanime võtmise soovi lähemalt põhjendama. Kui isik soovib uut perekonnanime põhjustel, mis ei sisaldu NS § 17¹ lõikes 1, on tal võimalus seda taotleda sama sätte lg 2 alusel, mis näeb ette täiendavaid võimalusi isikule uue perekonnanime andmiseks. Seda aga juhul, **kui isiku soov on põhjendatud**. Uue eesnime võtmise põhjusteks võivad olla NS § 19 lõikes 1 nimetatud põhjused.³

² Arvutivõrgus kättesaadav Riigikogu veebilehelt.

³ Nimeseaduse „§ 17¹ Isiku soovil uue perekonnanime andmine

(1) Uus perekonnanimi antakse, kui isik:

- 1) soovib kasutada vanemate, vanavanemate või vanavanavanemate perekonnanime;
- 2) soovib kasutada mitmest nimest koosneva perekonnanime puhul neist ainult ühte nime;
- 3) soovib kanda abikaasaga ühist perekonnanime või lisada abikaasa perekonnanime oma perekonnanime järele;
- 4) on lestinud ja soovib kanda abielu eel viimati kantud perekonnanime;
- 5) soovib kanda tegelikus kasutuses juurdunud perekonnanime, mis erineb dokumenti või rahvastikuregistrisse kantud isikunimest nimede kokku- ja lahkukirjutamise poolest või märgi poolest, mis ei ole täht (ülakoma, sidekriips), või üksikute tähemärkide poolest ning vastab käesoleva seaduse nõuetele;
- 6) soovib kasutada sulgudes kahest nimest koosneva perekonnanime puhul ühte neist nimedest ilma sulgudeta;
- 7) soovib kanda perekonnanime kujul, mis on kantud rahvastikuregistrisse, kuid erineb isikule nime andmise aluseks olevasse dokumenti kantud nimekujust ümberkirjutusreeglite kohaldamise tõttu;
- 8) soovib oma alaealisele lapsele anda perekonnanime, mille sai pärast abiellumist lapse teise vanemaga pärast lapse sünni registreerimist ja mis on vanemate ühine perekonnanimi.

(2) Uue perekonnanime võib anda isiku põhjendatud soovil, kui isik:

- 1) soovib vabaneda tavatu kujuga perekonnanimest, mis ei ole perekonnanimeks sobiv oma keeruka või eesti keelekasutusele mittevastava kirja- või häälduse või üldkeelelise tähenduse tõttu;

Viidatud sätetes toodud uue eesnime ja perekonnanime taotlemise põhjused ei ole kehtestatud ammendava loeteluna. Seadusandja on pidanud oluliseks kohustada otsuse tegijat kaaluma lisaks loetelus nimetatud põhjustele iga mistahes muud mõjuvat põhjust, mida isik oma avalduses märgib (NS § 17¹ lg 2 p 5, § 19 lg 1 p 9). Selline avatud loetelu viitab põhiseaduse väärtustele ning põhimõttele, et riik peab enne otsuse langetamist kaaluma ja analüüsima mistahes inimese enda nimetatud põhjust, s.h ka sellist, mida nimeseadus ise selgesõnaliselt ei nimeta.

NS § 16 lg 6¹ ls 2 järgi otsustab NS § 17¹ lõikes 2 sätestatud alustel uue perekonnanime andmise ning § 19 lg 1 punktides 1–3 ja 9 sätestatud alustel uue eesnime andmise regionaalminister. Kusjuures tuleb tähele panna, et NS § 2 lg 1 järgi kohaldatakse isikunime andmisel ja kohaldamisel rakendatavale haldusmenetlusele haldusmenetluse seadust, arvestades nimeseaduse erisusi. Tulenevalt haldusmenetluse seaduse (HMS) §-st 6 on haldusorgan kohustatud välja selgitama menetletavas asjas olulise tähendusega asjaolud ja vajaduse korral koguma selleks tõendeid oma algatusel.

Seega selleks, et regionaalministri otsus oleks kõiki asjaolusid arvestav, teisisõnu, et ta saaks oma otsuse langetamisel kaaluda isiku välja toodud põhjuse olulisust, samuti hinnata erinevaid väärtusi, on vajalik, et isik kirjeldaks oma avalduses võimalikult põhjalikult nime muutmise soovi tagamaid ning võimalusel lisaks ka vastavad tõendid, mis kajastavad tema nime muutmise põhjuse mõjusust. Kui isikul ei ole endal võimalik vastavaid tõendeid esitada, kuid ta viitab nendele, saab minister HMS-s sätestatud uurimispõhimõtte alusel neid koguda omal algatusel. Niisiis peab minister veenduma, et isiku jaoks ei ole uue nime võtmise otsus sündinud kergekäeliselt ning nime muutmise taotluses välja toodud põhjus on tõeline ja kooskõlas seadusega (nt isik märgib nime muutmise soovi põhjuseks perekonnanime kirja pildi valehäälduse, mis on isiku jaoks väidetavalt äärmiselt häiriv, kuid tegelikkuses soovib isik muuta nime eesmärgiga varjata oma identiteeti vmt).

Teie avalduses kirjeldatud asjaolude alusel oletan, et taotlete uut eesnime ja perekonnanime NS § 17¹ lg 2 p 5 ja § 19 lg 1 p 9 alusel (muul mõjuval põhjusel). Teie olukorras võib see tähendada seda, et kirjeldate Siseministeeriumile saadetavas vastuses nt: millal ja kuidas Te vanglas islami usu vastu võtsite, kuidas peate vanglas kinni islami usu elukorralduse ja kombetalituste reeglitest, millist islami usuga seotud kirjandust olete vanglas viibides lugenud või

2) soovib vabaneda senisest perekonnanimest, kui tema isikunimi ühtib teise isiku isikunimega;

3) soovib vältida isikunimest tingitud majanduslikku või sotsiaalset laadi kahjulikke tagajärgi;

4) soovib kanda eestipärast perekonnanime;

5) soovib perekonnanime muuta muul mõjuval põhjusel.

[---]

§ 19. Isiku soovil uue eesnime taotlemise põhjused

(1) Uue eesnime taotlemise põhjuseks käesoleva seaduse § 16 alusel võib olla:

1) soov vabaneda oma tavatust eesnimest, mis ei ole eesnimena kasutamiseks sobiv oma keeruka või eesti keelekasutusele mittevastava kirja pildi või häälduse tõttu või üldkeelelise tähenduse tõttu;

2) soov kaitsta oma isikunime, kui see ühtib teise isiku isikunimega;

3) soov vältida nimest tingitud majanduslikku või sotsiaalset laadi kahjulikke tagajärgi;

4) soov muuta nime arvu või järjekorda eesnimes;

5) [kehitud – RT I 2010, 1, 1 - jõust. 01.07.2010]

6) soov kanda tegelikult kasutuses juurdunud eesnime, mis erineb dokumenti või rahvastikuregistrisse kantud eesnimest nime kokku- ja lahkukirjutamise poolest või märgi poolest, mis ei ole täht (ülakoma, sidekriips), või üksikute tähemärkide poolest ning vastab käesoleva seaduse nõuetele;

7) soov kasutada sulgudes kahest nimest koosneva eesnime puhul ühte neist nimedest ilma sulgudeta;

8) soov kanda eesnime kujul, mis on kantud rahvastikuregistrisse, kuid erineb isikule nime andmise aluseks olevasse dokumenti kantud nimekujust ümberkirjutusreeglite kohaldamise tõttu;

9) soov muuta eesnime muul mõjuval põhjusel.

[---]“.

vangla raamatukogust laenutanud. Samuti saate oma nime muutmise soovi põhjuse tõenduseks märkida religioossetel põhjustel eritoidu saamist vanglas (juhul, kui Te seda saate), kohtumisi islamivaimulikuga vanglas või kirjavahetuse pidamist teiste islami usu järgijatega jne. Kui Teil ei ole võimalik esitada eeltoodu kohta dokumentaalseid tõendeid, saab regionaalminister uurimispõhimõtte alusel pöörduda Tartu Vangla poole ning kontrollida Teie väidete paikapidavust.

Eeltoodut arvestades leian, et Teie avalduses kirjeldatud Teile Siseministeeriumi 04.05.2012 kirjas nr 10-1/1282-2 esitatud nõue põhjendada Teie nime muutmise soovi ei riku Teie õigusi, vaid pigem soodustab Teie nime muutmise taotluses väljatoodud asjaolude igakülgselt arvestamist ning taotluse põhjalikku lahendamist.

Härra xxx, loodan, et minu selgitused on Teile abiks. Ühtlasi teatan, et lõpetan Teie avalduse menetlemise.

Lugupidamisega

Indrek Teder

Teadmiseks: Siseministeerium (rahvastiku toimingute osakond)

Ksenia Žurakovskaja-Aru
E-post: ksenia.zurakovskaja-aruu@oiguskantsler.ee